

Η ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΤΟ ΧΡΕΟΣ ΤΗΣ

Με την συνομολόγηση της ειρήνης που ή κοινή συνείδηση και ή διαίσθηση όλου του κόσμου τή θεωρεί σταθμό της άπαρχής μιας καινούργιας ζωής, πολλοί διερωτώνται—και τὸ ἐρώτημα πήρε χαρακτήρα ευρύτερο—ποιὰ θὰ εἶναι ή αὐριανή τέχνη; Ποιὰ ή μορφή και οί τάσεις τους, αφού μιὰ διαρκής μεταβολή αποτελεί και της τέχνης, όπως του κάθε ζωντανού οργανισμού, ἔνα ἀπό τὰ κύρια χαρακτηριστικά.

Πρὶν ἀπαντήσουμε στο ερώτημα, θὰ πρέπει νὰ ἰδοῦμε τί εἶναι: τέχνη.

Θὰ μπορούσαμε ν' ἀπαντήσουμε με μιὰν εἰκόνα: "Ἐνας τυφλὸς ἀκούει γύρω του νὰ τοῦ μιλᾶν γιὰ τίς ὡμορφιές του γήινου κόσμου, νὰ τοῦ περιγράφουν τὰ καλλίγραμμα, μεγάλα βουνά, πού περιβάλλουν τὸ τοπίο και τὰ ὅποια ἀλλάζουν χρωματισμούς και κάθε τόσο ἀκτινοβολοῦν με θαμπωτικὲς ἀνταύγειες. Ἀκούει νὰ τοῦ περιγράφουν βαθύσκια δάση ἔπου κελαιδοῦν πλήθη πουλιῶν κι' ἔταν ὁ ἥλιος βασιλεύει κι' ἔλα τὰ ζωντανὰ μέχρι τὸ τελευταῖο πετούμενο και τὸ μικρότερο σκουλικάκι, κουρνιάζουν στις κρύφτες τους, ή σιωπὴ μιλάει μιὰ ἀνεῖκουστη γλώσσα κι' ή σελήνη προβάλλει και χρωματίζει με μιὰ μαγευτικὴ κι' ἀσύλυπτη λαμπρότητα τὸ γύρω τους τοπίο.

Τοὺς ἀκούει νὰ τοῦ περιγράφουν τίς θάλασσες πού σαλεύουν γιεμάτες θυμὸ ἀπάνω στ' ἀπόκρημνα βράχια, τίς ἴδιες νὰ χαμοσέρνωνται γαληνιες, τώρα, στις νταντελωτὲς ἀμμουδιές κι' ἀκόμα νὰ τοῦ διηγῶνται γιὰ κείνο τὸ κάτι: πούχε μαντέψει ή ἀνθρώπινη καρδιά του και πού ἀποτελεῖ, ἔτι θὰ λέγαμε τὴν κορωνίδα σ' ἔλα τὰ ὡμορφα «χτίσματα» του κόσμου τὴ γυναικα.

Ἄλλὰ ἔλ' αὐτὰ ὁ ἀπὸ γεννησιμιοῦ τυφλός, τ' ἀκούει, σάμπος ἔνα νόημα ἀπροσπέλαστο γιὰ τίς δυνάμεις του νοῦ του, και τοῦ διαφεύγει ή πραγματικὴ οὐσία ἔπως αὐτὴ τῶν παραμυθένιων πραγμάτων.

Ἀντίθετα, ἔμως, οί γύρω του πού ἔφτασαν σ' αὐτὴ τὴ συγκίνηση, εἶναι: σὰ νὰ συγκεντρώνουν ἀπὸ ξαρχῆς ἔλη τὴν ἀληθινή πείρα του κόσμου, νὰ χορφολογοῦν αὐτὴ τὴν ἀπαράμιλλη, ὡστόσο φωναλιά ὡμορφιά.

Αὐτὴ ή ἐργασία του νοῦ τῶν ἀνθρώπων πού ξανάφεραν στὴν συνείδησή τους τὴν εἰκόνα του

γύρου τους κόσμου εἶναι ή ἀπαρχή του διάθεσης ἀπ' τὴν ὁποῖαν ἀρχίζει ή τέχνη. Και ή διάθεση αὐτὴ δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ ἕνας, μεταφορικὰ ἂν ἔχι: και κυριολεκτικὰ, μεγάλος ἡμένιος της ψυχῆς του ἀνθρώπου με τὸν ἔξω κόσμο, του ὑποκειμένου με τὸ ἀντικείμενο, αὐτὸ ἀκριβῶς πού εἶπε ὁ παλιὸς ὀρισμός:

«Ἡ φύση διὰ μέσου μιᾶς ἰδιοσυγκρασίας».

Γι' αὐτὸ ή διαφορὰ μεταξὺ της φωτογραφίας και ζωγραφικῆς ή διαφορὰ ή παμέγιστη της ἀντιγραφῆς της φύσης, ἐν ἀντιθέσει με κείνο πού θὰ λέγαμε ἐρμηνεία της.

Ἄπ' αὐτὸ τὸ ἀπλὸ κι' ἀναμφισβήτητο γενιέται κι' ή διαφορὰ στις ἀντιλήψεις περὶ ρεαλισμοῦ.

Ἡ τέχνη ἔχει ἀνάγκη ν' ἀναζητεῖ τὰ πρῶτα στοιχεῖα της ἔχι: σὰν τὸν τυφλὸ ἀπὸ ἕναν κόσμο χαώδη και συγχισμένο ὡστόσο ἔμως ἀντλῶντας ἀπὸ ὑπαρχτὲς μορφές τίς ἀνανεώνει, τίς διαμορφώνει, τίς τροποποιεῖ και τίς ἀναδείχνει με τὸν προσωπικὸ χαρακτήρα πού ἔχει ή τέχνη και τὸργανό της, ὁ τεχνίτης.

Ἡ ἐργασία αὐτὴ του τεχνίτη ἀπαιτεῖ εὐαίσθητη καρδιά, καλλιεργημένο μάτι: και νοῦ ὡστε νὰ συλλαμβάνει ἐκείνο πού θὰ συντελέσει ὡστε νὰ δώσει αὐτὸς ἔχι τὰ κοινὰ κι' ἐφήμερα στοιχεῖα του ἀντικειμένου, ἀλλὰ ἐκείνα πού χαράζουν κι' ἀποδείχνουν τὸν αἰώνιο τύπο. Δὲν εἶναι ἔχτὸς τόπου και χρόνου, καθόλου, ὁ συγγραφέας, ὁ ποιητής, ὁ καλλιτέχνης, ὡστόσο ἀπ' τὰ στοιχεῖα πού του παρέχει ή ἐποχή του, ὁ χρόνος κι' ὁ τύπος θ' ἀναδείξει και θὰ ὑπογραμμίσει: ἐκείνα πού καθαγιάζουν τὸ ἔργο του και τὸ καθιστοῦν «κτῆμα ἔσαι» ὡς ἀνθρωποὶ κάθε ἐποχῆς.

Μ' αὐτὴν τὴν ἀπλή ἐξήγηση, νομίζω πὼς αἰρεται κι' αὐτὸ πού λένε ἔτι: ἀποτελεῖ τὸ δίλημμα της ἐποχῆς μας. Δὲν εἶναι δίλημμα, καθόλου, ἔτι ὁ καλλιτέχνης χωρὶς νὰ λησμονεῖ τὴν ἐποχή του πού θὰ του δώσει: τὴν πρώτη ὕλη, ὡστόσο της ὕλης αὐτῆς δὲ θὰ γίνεῖ ἀπλὸς ταξινόμος κι' ἀντιγραφέας, ἀλλὰ θὰ τὴν μεταπλάσει, θὰ τὴν μορφοποιήσει ἀναζητῶντας αὐτὸ κυρίως πού θὰ δώσει: στὴν τέχνη του μορφὲς αἰώνιες και σύμβολα καθολικά.